

Nr 617.

Av herr **Svensson** i Ljungskile **m. fl.**, i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 245, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.*

Kungl. Maj:ts proposition nr 245 angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område innebär inga större förändringar i prissättningen för jordbruket som helhet betraktat. Däremot inrymmer propositionen vissa prisjusteringar, som sammanlagda äro av relativt stor betydelse för inkomsternas fördelning emellan olika grupper av jordbrukare och emellan olika bygder.

Brödsäden.

Beträffande brödsäden föreslås sålunda en övergång till ett friare system i närmare anslutning till den ordning, som skisserats i 1947 års riksdagsbeslut. Detta innebär, att prissättningen anknytes till ett mindre antal prisorter vid kusten samt, ehuru med lägre garantipris, även till Örebro. Som kompensation åt jordbruket i dess helhet för de längre frakterna skall genomsnittspriset ökas med 57 öre per dt. Då frakten för de odlare, som ligga längst bort från prisorterna, kan, enligt Spannmålsbolagets uppskattning, uppgå till ca 2 kronor, blir resultatet, att de odlare, som bo nära prisorterna, få en prishöjning av ca 50 öre per dt, under det att de längst bort boende få en prissänkning varierande upp till 1 krona och 50 öre per dt. Denna prisanpassning måste godtagas, om man vill ha en förenklad ordning på handelns område. Men dess faktiska innebörd bör å andra sidan beaktas, då man bedömer jordbrukets inre fördelningsproblem.

Vad slutligen angår fullmakten åt Kungl. Maj:t att fastställa priser på brödsäd före höstsådden, vilja vi erinra om att en inbördes avvägning av priset på olika produkter så långt möjligt bör ske i ett sammanhang i samband med vårprissättningen. Denna synpunkt får ökad vikt, i den mån vi komma in i ett labilare prisläge med behov av prisanpassningar på kortare tid. Skola både brödsäd, oljevaxter och sockerbetor samt spånadsvaxter prissättas i särskild ordning, bli animalieproducenterna satta i efterhand. Kungl. Maj:ts fullmakt bör därför enligt vår mening begränsas till att gälla fastställandet av prisrelationerna emellan olika slag av brödsäd.

Priset på fodermedel.

Enligt propositionen skall priset på oljekraftfoder höjas upp till världsmarknadens nivå, dock med högst 4 kronor per dt. Jämväl priserna på kli

och majs skola, därest importpriserna så påkalla, justeras uppåt i motsvarande grad. Självfallet följer härav, att även den svenska fodersäden kommer att öka i pris. För de jordbrukare, som kunna sälja säd och köpa oljekraftfoder, blir nettobelastningen inte så stor. De mindre jordbrukare däremot, som äro enbart köpare, få taga konsekvenserna av prishöjningen i hela dess utsträckning. De höjda foderpriserna, som delvis innebära en inkomstförskjutning från det mindre till det större jordbruket, bli en belastning på småbrukets animalieproduktion som i nuvarande situation icke är önskvärd, detta så mycket mera som den nya överenskommelsen innebär sänkta priser på både mjölk och ägg. Det har därför i samband med prisöverenskommelsen satts i fråga, att man på andra vägar skulle söka åstadkomma en kompensation för den ökade belastningen på småbruket.

Mot denna bakgrund måste det betecknas som anmärkningsvärt, att man höjt kraftfoderpriserna redan under nu löpande regleringsår mera än 4 månader före dess utgång. Riksdagens beslut förra hösten innebär nämligen, att jordbruket skulle kompenseras för den fördyring av produktionskostnaderna, som kunde förorsakas av kronans devalvering. Detta underströks starkt i jordbruksutskottets utlåtande nr 55 med anledning av en motion nr 343 av herr Heiding m. fl. i första kammaren och nr 439 av herrar Rubbestad och Werner i andra kammaren. Utskottet yttrade:

»Med hänsyn till det labila internationella prisläget och svårigheten att nu förutse huru förhållandena komma att gestalta sig i framtiden vill utskottet dock tillstyrka, att Kungl. Maj:t erhåller bemyndigande att gottgöra jordbruket av devalveringen orsakade kostnadsstegringar å såväl konstgödsel och kraftfoder som övriga förnödenheter.»

Även jordbruksministern underströk denna del av överenskommelsen. Han yttrade i andra kammaren den 26 oktober 1949 bl. a. följande:

»I de diskussioner, som jag haft regeringens uppdrag att föra mera internt med jordbrukets representanter, förklarade jag att enligt regeringens uppfattning den prisstegring på konstgödsel och kraftfoder, som är en följd av devalveringen, skall kompenseras omgående. I den proposition jag här avlämnat har jag också angivit hur detta skall ske via de olika slag av clearingkassor, som stå till krismyndigheternas förfogande.»

När denna klart givna utfästelse nu återtagits, så innebär det i huvudsak en extra belastning för de mindre jordbrukare, som under sommaren behöva köpa foder till svin och höns. För mjölkproduktionens utveckling saknar priset på oljekraftfoder under de närmaste månaderna praktiskt taget all betydelse.

Vad sedan angår det importerade fodrets betydelse för att motverka en överproduktion på animaliska produkter, så synes det oss, som om såväl statsrådet som jordbrukets representanter överbetonat denna synpunkt. Mjölkproduktionen beräknas för nästa år ligga knappt 5 procent över 1938/39 års nivå, under det att folkökningen uppgår till ca 10 procent. Per

capita har alltså vår mjölkproduktion ännu inte nått förkrignivån. »Överproduktionen» beror helt på mjölkens standardisering och margarinproduktionens starka ansvallning. Beträffande kött föreligger underskott, och det överskott av ägg, som kan uppstå, torde, med de låga priser som förutsättas, kunna exporteras. Enligt propositionen härröra endast 3 procent av den totala produktionen från importerade fodermedel. En måttlig minskning av denna kraftfoderförbrukning — och något annat kan det ej bli fråga om — torde inte kunna påverka den totala produktionsvolymen med mer än högst en procent.

Trots detta vilja vi inte motsätta oss att man, såsom föreslås i propositionen, söker avveckla subventionen på importerat foder. I den nu föreslagna kraftfoderregleringen finnes emellertid ett annat inslag, som enligt vår mening icke kan accepteras. Svenska spannmålsaktiebolaget har förordat ett pris av 30 kronor för oljekraftfoder, som utvunnits av svenskodlade oljeväxter. Detta motsvarar importpriset för dylikt foder, om man undantar linfrömjölet, för vilket ett pris av 40 kronor per dt kan försvaras. Kungl. Maj:t föreslår emellertid, att det inhemska kraftfodret även i fortsättningen skall betalas med ett överpris av 10 öre per kg. Detta innebär, att man fördyrar råvaran för mjölkproduktionen för att kunna sätta ned priset på margarinråvaran. *I realiteten har man alltså infört en smöraccis till förmån för margarinet.* Ett överpris av 10 öre på rapsmjölet motsvarar nämligen en subvention av 12 öre på rapsoljan. I pengar räknat innebär detta en fördyring av oljekraftfodret med ca 10 000 000 kronor.

Vi hemställa därför, att kraftfoderråvaror av svenska oljeväxter, fränsett linfrömjöl, betalas med 30 öre per kg samt att subvention på importerade oljekakor slopas, såvida Svenska spannmålsaktiebolagets självkostnadspris ej kommer att överstiga 40 kronor per dt. Blir självkostnadspriset lägre än 40 kronor, bör självkostnadspriset tillämpas. Önskvärt är, att man från dessa utgångspunkter söker ordna prissättningen så, att man under utfodningsperiodens senare del snarare kan räkna med sänkta än höjda priser.

Både med hänsyn till den prisstegring, som härav kan uppstå, och med hänsyn till behovet av en viss framtida beredskap på detta område instämma vi i livsmedelskommissionens förslag att en utredning bör komma till stånd angående det sätt, på vilket småbruket skall kunna kompenseras för höga kraftfoderpriser som upprätthållas i produktionsreglerande syfte.

Producentpriset på ägg.

Beträffande priset på ägg föreslår Kungl. Maj:t, att den nedre prisgränsen skall sänkas från 2 kronor till 1 krona 80 öre per kg, under det att den övre prisgränsen bör ligga kvar vid 3 kronor. Det förutsattes, att båda prisgränserna under vissa omständigheter skola kunna överskridas. I kalkylen beräknas, att denna prissättning skall leda till ett årsmedelpris för producenter

av 2 kronor och 30 öre. Någon säkerhet för att så skall komma att ske föreligger givetvis inte, men även om så skulle bli fallet, beräknas jordbrukets inkomster av äggproduktionen bli ca 7 miljoner mindre än för nu löpande budgetår. Det bör även observeras, att ett medelpris av 2 kronor 30 öre innebär, att producentpriset på ägg kommer att ligga lägre än på någon annan jordbruksprodukt av betydelse, om nuvarande priset jämföres med förkrigspriset. På grund av de svårigheter att bemästra en överskottssituation, som kunna uppkomma vid den tid på året då produktionen är störst, anse vi, att en nedre prisgräns av 1 krona 80 öre per kg bör accepteras såsom en nödfallsutväg. Det synes emellertid rimligt, att om äggproducenterna skola acceptera ett så lågt äggpris, då läget på äggmarknaden gör detta nödvändigt, så böra de också få utnyttja möjligheten till ett högre äggpris vid den tid på året, då detta kan ske. Då perioder med relativt högt pris representera mindre äggkvantiteter än lågprisperioderna, anse vi, att man som en kompensation för att den undre prisgränsens sänkning med 20 öre bör höja den övre prisgränsen med 40 öre. Detta överensstämmer med livsmedelskommissionens uttalande s. 29 i propositionen, att man bör »medge jordbrukarna att utnyttja ur deras synpunkt goda marknadslägen». Inom dessa gränser böra statsmakterna giva jordbrukets organisationer frihet att eftersträva högsta möjliga årsmedelspris.

Oljeväxtregleringen.

Bristen på matfett under krigsåren gjorde det nödvändigt att med relativt höga garantipriser stödja en odling av oljeväxter. Denna odling under krigstiden nådde sin största omfattning 1944 med 44 350 hektar och 12 600 odlare. Enligt de riktlinjer för prissättningen på jordbrukets produkter, som beslutades år 1947, skulle den svenska matfettsmarknaden förbehållas mjölkproducenterna med undantag för 40 000 ton margarin. Denna kvantitet ansågs nödvändig dels för att ha till förfogande ett billigare matfett än smör, dels för att margarinindustrin måste upprätthållas för att dess produktion snabbt skulle kunna utvidgas i händelse av avspärrning. Beträffande råvarorna för denna margarinquantitet räknade 1942 års jordbrukskommitté med 25 procent svenskodlade produkter motsvarande 10 000 ton margarin. Härför beräknades en areal av 16 000 à 17 000 hektar vara tillräcklig. 1947 års beslut förutsatte inte, att ovan angivna begränsning av margarinkonsumtionen under alla förhållanden skulle upprätthållas. Därest läget på den internationella matfettsmarknaden var sådant att man med fördel kunde sälja smör och i stället använda mera margarin i den svenska hushållningen, borde ett sådant utbyte i viss utsträckning kunna ske. Det ligger å andra sidan i sakens natur, att anpassningssvårigheterna kunna bli stora om margarinet i mycket väsentlig grad får undantränga smöret på den svenska marknaden.

Då ransoneringen av matfett ägde bestånd ända till mars månad 1949, har oljeväxtodlingens inverkan på problemet smör och margarin knappast haft någon aktualitet förrän under det sist gångna året. Emellertid har oljeväxtodlingen på senare tid fått en sådan omfattning, att prissättningen på dess produkter måste ägnas stor uppmärksamhet, därest vi inte skola komma i ett läge, som gör det synnerligen svårt att upprätthålla 1947 års principbeslut beträffande prissättningen. Om man bortser ifrån odlingen av oljelin, så ter sig oljeväxtodlingens utveckling under senare år på sätt som framgår av följande tabell.

År	1947/48	1948/49	1949/50	1950/51
Areal i ha	27 000	57 000	94 000	130 000
Olja ton	9 000	26 400	50 500	71 300
Värde i milj. kr. . .	41	71	121	143

Siffrorna för nästa regleringsår äro givetvis osäkra, enär varken utvintningens omfattning för höstsådda oljeväxter eller de i vår besådda arealerna voro med säkerhet kända, då kalkylen uppgjordes. Förra året blev arealen avsevärt större än man från början beräknade. I vilket fall som helst blir oljeväxtodlingen under innevarande år, trots prissänkningen, flerdubbelt större än den svenska margarinindustrien kan förbruka, därest vi skulle komma i ett sådant läge, att 1947 års riksdagsbeslut beträffande gränsskydd och begränsning av margarinförsäljningen skulle behöva sättas i kraft. De svenska fabrikena använda endast 25—50 procent svensk vara. Den nuvarande oljeväxtodlingen är alltså numera till största delen en produktion för export. Det hade under dessa omständigheter varit önskvärdt, att jordbruksministern på ett utförligare sätt klargjort de omständigheter, som härvid äro värda att beaktas.

Exporten av oljeväxtprodukter har hitintills inte kunnat ske utan avsevärda förluster. Enligt uppgifter s. 24 i propositionen ha 15 000 ton rapsfrö sålts till Tyskland för 83 öre per kg. Den svenska oljefabriken har för 1949 års skörd betalat 106 öre. Vidare meddelas, att 15 000 ton rapsolja exporterats till ett genomsnittspris av 1 krona 46 öre. Oljan har kostat färdig vid fabriken 206 öre. Subventionen via kraftfodret uppgår som förut nämnts till ca 12 öre per kg olja, varför det verkliga priset varit 218 öre och förlusten följaktligen 72 öre per kg. Under senare tid har enligt propositionen för mindre partier uppnåtts ett pris av 1 krona 65 öre à 1 krona 70 öre. Med det pris på oljeväxtfröer, som ifrågasättes för nästa års odling, synes en lönande export kunna ske, om man finge räkna med de exportpriser, som nu äro rådande. Det bör emellertid observeras, att en oljeexport, grundad på 1951 års skörd, inte kan ske i någon större utsträckning förrän år 1952. Det är givetvis omöjligt att under de närmaste månaderna bedöma, hurudant exportpriset då blir. Att statsmakterna redan i höst skola lämna en fast prisgaranti för en odlingsprodukt, som skall exporteras under år

1952, synes icke vara i överensstämmelse med de riktlinjer för jordbrukets prissättning, som inrymmas i 1947 års riksdagsbeslut. Det kan under dylika förhållanden inte vara välbetänkt att lämna en sådan prisgaranti för en enda produktionsgren. I detta sammanhang kan erinras om att antalet oljeväxtodlare endast rör sig emellan 20 000 och 30 000 stycken och att en stor del av dessa hör till landets mest gynnade jordbrukare.

Självfallet är det såväl för jordbruket i allmänhet som för landets ekonomi en fördel, att vår oljeväxtodling får bedrivas i hela den omfattning som de ekonomiska och marknadsmässiga förutsättningarna medgiva. Detta bör å andra sidan inte få ske på grundval av en privilegierad särställning för denna odling, som lämnas på bekostnad av andra jordbrukares lika berättigade intressen. Det synes oss därför riktigast, att formerna för prissättningen på oljeväxtfröer och denna odlings inpassning i vår jordbruksreglering omedelbart göras till föremål för en utredning, vari alla berörda parter få tillfälle att delta. Särskilt bör därvid klarläggas den relativa odlingskostnaden för höstsäd och höstsådda oljeväxter. På grundval av en dylik utredning, som bör kunna slutföras på relativt kort tid, bör sedan en lämplig prisavvägning emellan oljeväxter och höstsäd eftersträvas.

Anslagen för prisreglerande åtgärder.

Frånsett kostnaderna för Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet samt för statlig lagrings- och försäljningsverksamhet begär Kungl. Maj:t för prisreglerande ändamål 191 000 000 kronor. Denna anslagsberäkning bygger på förutsättningen, att alla pristillägg skola utgå enligt oförändrade grunder under hela nästa regleringsår, d. v. s. till den 31 augusti 1951. Jordbruksministern framhåller emellertid, att när den nuvarande stabiliseringspolitiken skall ersättas med en friare ordning, torde det bliva nödvändigt, att man prövar »i vad mån det nuvarande systemet med statliga pristillägg för vissa jordbruksprodukter, vilket tillkommit i syfte att hålla konsumentpriserna på en lägre nivå än som motsvarar producentpriserna, bör begränsas eller ej». Från jordbrukets sida har ofta hävdats att man bör söka undvika generella subventioner utan i stället låta konsumenterna betala vad produkterna kosta. Även från allmän ekonomisk synpunkt är detta önskvärt. År 1946/47 voro mjölkpristilläggen nere i 37 miljoner kronor, vilka användes för vissa områden i norra Sverige. På grund av missväxten år 1947 återinfördes dels allmänt och dels differentierat mjölkprisbidrag, och dessa ha sedan med hänvisning till stabiliseringspolitiken ökat under 1949. Samma argument har varit avgörande beträffande subventionerna för kött och fläsk, som nu uppgå till ca 33 miljoner kronor. Den logiska konsekvensen borde alltså vara, att de generella subventionerna avvecklas, när den ursprungliga motiveringen för deras tillkomst bortfaller. Detta önskemål bör fasthållas, när den nya ekonomiska politiken utformas.

Å andra sidan torde det, såsom departementschefen framhåller, inte vara möjligt att nu överblicka alla dels önskvärda och dels ofrånkomliga anpassningsåtgärder, som anmäla sig omkring nästa årsskifte. Alltför tvära omläggningar böra undvikas. Vi förutsätta emellertid, att det skall vara möjligt att under de åtta månader av nästa regleringsår, som infalla efter årsskiftet, så modifiera subventionspolitiken, att inte hela det nu begärda beloppet behöver tagas i anspråk.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställa vi,

att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 245 måtte beakta de synpunkter som framförts i denna motion.

Stockholm den 17 maj 1950.

Wald. Svensson.

Per A. Johnsson
i Kastanjegården.

Bertil Ohlin.

And. Stjärne.

K. Gust. Wirtén.

Edvin Jacobsson
i Igelsbo.

O. E. Sandberg.

Oscar Andersson.

O. Malmborg,
Skövde.

Nils Persson
i Svensköp.

Filip Kristensson,
Osby.

Sven Antby.

Carl S:son Schmidt.

Erik Å. Rosén.

Birger Utbult.

Edvard Mårtensson
i Smedstorp.

A. Widén.

Hj. Åhman.